

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer 'En Ya'aqov

agadot Bavli vi-Yerushalmi 'im perushe ve-ha-ḥidushim she-ba'u bo
ke-khol asher nidpesu kamah pa'amim : u-ve-tosefet ma'alot rabim

Ibn-Ḥaviv, Ya'aqov Ben-Shelomoh

המלש ןב בקעי, ביבח-ןבא

[Kaliningrad?], [1860?]

ינש קרפ. לודג ןהכ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9322

כהן גדול פרק שני סנהדרין קצב

כהן גדול

פרק שני

משנה ר' יהודה אומר נושא המלך אלמנתו של אס
מלך שכן מצינו כדוד שנשא אלמנתו של שאול
שנא *ואתנה לך אח בית אדוניך ואת נשי אדוניך ע"כ יב
בחיקך: גמ' [*גופא] אין מושיבין מלך בסנהדרין ולא אס ע"כ
מלך וכ"ג בעיבור שנה. מלך בסנהדרין דכתו'
*לא תענה על ריב לא תענה על רב. ולא מלך וכ"ג שמו"כ כג
בעיבור שנה מלך משום אפסניא כ"ג משום צינת
אמר רב פפא ש"מ שתא בתר ירחא אול אינו
תא הנך ג' רועי בקר דהוה קיימי ושמעוניהו רכנן
דקאמרי וחד אמר אם בכיר ולקיש כחדא יינץ
דין הוא אדר ואם לאו לית דין אדר וחד אמר
לא תענה על רב איך ראוי לסתור את דברי מופלא שבדייכיס
ואי אמר מלך קונה תו לא (מלית) [מלי איך] למקזי ליה
זכותא: משום אפסניא מקלק ממון לקיילותיו כך וכך לשנה
וכוונתו לו שיהו כל השנים מעונרות: כ"ג אינו רולה שתענר
שנה מפני הליכה שלריך לטנוול ולקדש צי"ה ה' טבילות וי' קדושין
ואם תתענר השנה הרי תשרי במרקסון וליכת מרקסון תהיה
בתשרי: א"ר פפא ש"מ הא דקתני ולא כ"ג בעיבור שנה: שחא
בתר ירחי אולא אקר ירקיס הראוייס להיות אס לא כתענרה
הולך קור וקוס של שנה וליכה הראוייה במרקסון הויא בתשרי
כשמתענר: אם בכיר ולקיש כחדא יינץ דין הוא אדר אס יהא

אם תור בצפר בתלג ימות ובטיהר' בטול תאנ' ידמך
 ישלח משכיה דין אדר ואם לאו לית דין אדר
 וחד אמר אם קידום תקיף לחדא יהא יפח בלועך
 נפיק לקיבליה דין הוא אדר ואם לאו לית דין
 אדר ועברוה רבנן להאי שתא ותסברא רבנן ארעיית
 סמוך אלא רבנן אחושבנייהו סמוך ורועי בקר
 איסתיועי הוא דאיסתיועא מילתייהו:

קום נקרקע וילמס זרע הנכיר והאפיל יקד קטים שכורעו נראש
 הקדש והשעורים שכורעו עכשיו דין הוא אדר ואם לא לית דין
 אדר אלא שנט: אם תור בצפר בתלג ימות אס נבקר יהא קור
 קזק עד שיהא השור קרוב למות מקמת הליכה: ובטיהרא בטול
 תאנתא ידמוך ונלהרים יגדל כמ הקום עד שיהא השור מילל
 כלל התאנה מקמת הקום: וישלח נושכיה ויפשוט עורו כלומר
 יתקכך בתאנה מקמת הקום: אם קידום תקיף לחדא יהא
 יפח בלועך נפיק לקבלי' אס כנר תשש כמ הקורף כ"כ שכשיהא
 רוק מורקית קזקה מאל והיא מביאה ליכה ולתה נפיך מכשנ
 ויולא לקראתה וכפיקתך קשה מן הרוק ומקמתה דין אדר:
 ואם לאו שעדיין יש ליכה קזקה לית דין אדר אלא שנט: ועברוה
 רבנן ועשאוהו כשנט שקבעו אדר השכי אקריו אלמא שתא בתר
 עיבורא אזיל ולא נהגא קום דכיסן באדר אלא מכהג אדר באדר
 השכי: רבנן אחושבנייהו סמוך ונלאו הכי מעברינן ליה: והני
 איסתיועי מיסתיועא מילתייהו כלומר איתרמי להו מול קשיבות
 דאיכלע עיבור כמילתייהו ומיהו ברוב העבורים שתא בתר
 ירקא אזלא:

ת"ר בראשונה היו אבלים עומדים וכל העם עוברים ימ
 והיו ב' משפחות בירושלים מתגרות זו בזו
 זאת אומרת אני עוברת [תחלה] וזאת אומרת אני
 עוברת [תחלה] התקינו שיהיו העם עומדים ואכלו
 עוברים:

פיסקא מלך לא הן ולא דנין אותו. אמר רב כה
 יוסף לא שנו אלא מלכי ישראל אבל אם
 מלכי בית דוד הן ודנין אותו דכתיב *בית דוד כה ידני כל
 אמר ה' דינו לבקר משפט ואי לא דיינינן להו
 אינהו היכי דייני והכתיב *התקוששו וקושו ואמ' לפניו ב
 ריש לקיש קשוט עצמד ואחר כך קשוט אחרים
 אלא מלכי ישראל מ"ט לא משום מעשה שהיה
 דעבריה דינאי מלכא קטל נפשא אמר להו שמעון
 בן שטח לחכמים חנו עיניכם בו ונדוננו שלחו
 ליה עברך קטל נפשא שדריה להו שלחו ליה תא
 אנת נמי להכא *והועד בבעליו אמרה חורה ובא
 בעל השור ויעמוד על שורו אחא ויחייב אמ' ליה
 שמעון בן שטח ינאי המלך עמוד על רגליך ויעידו
 בך ולא לפנינו אתה עומד. (*אלא לפני מי שאמר
 והיה העולם אתה עומד שנא' *ועמדו שני האנשי' דכרי' יט
 אשר להם הריב וגו' א"ל לא כשתאמר אתה אלא

וכל העם עוברים איש איש כשמיניע אלל אבל מנסמו ועובר:
 חנו עיניכם לדוכו נדין ולא תקיפו לו ולא תשאו פניו: ויעידו בך
 (*אמר לשאל לפני מי עומד וסיפ' ע"ס ו"ט שקעולס קיים על הדק בו' אחר שקצ"ט

כהן גדול פרק שני סנהדרין קצד

אזל אייתי ליה א"ל שאול מלוה ופרוטה אית לך
 נבאי סבר מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה ורוד סבר
 מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה ואבע"א דכ"ע מלוה
 ופרוטה דעתיה אפרוטה שאול סבר לא חוי ולא
 מידי ורוד סבר חוי לכלבי ושונרי ור' יוסי האי תנה
 את אשתי את מיכל מאי דריש ביה ר' יוסי לטעמיה
 דתניא ר' יוסי היה דורש שתי מקראות מעורבין
 כתיב *ויקה המלך את שני בני רצפה בת איה ^{ש"כ כס}
 אשר ילדה לשאול את אדמוני ואת מפיבושח ואת
 חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל
 המחולתי וכי מיכל לעדריאל נתנה והלא לפלטי בן
 ליש נתנה דכתיב *ושאול נתן את מיכל בתו אשת ^{ש"כ כס}
 דוד לפלטי בן ליש וגו' אלא מקיש קדושי מירב
 לעדריאל לקדושי מיכל לפלטי מה קדושי מיכל
 לפלטי בעבירה אף קדושי מירב לעדריאל בעבירה
 מלוה ופרוטה מלוה עושר גדול שכתקייבתי לך בשביל גלית
 ופרוטה שזה כסף קבלתי ממך צהללו ערלות פלשתיים: שאול
 סבר דעתיה דמקדש לקדש צמלוה דמשיבא הילכך לאו קדושין
 כינהו ואזל יהנה לפלטי בן ליש: ורוד סבר דעתיה אפרוטה
 משום הכי קרי לה אשתי: האי תנה את אשתי את מיכל
 למשמע זו אשתי ולא מירב אשתי: מאי דריש ביה ר' יוסי דלא
 דריש ולא מירב אשתי: לטעמיה דדריש ממקרא מעורב כדלקמן
 דמה מיכל אשתי אף מירב אשתי: קדושי מיכל לפלטי פשיטא
 לן דנעבירה דהא כתיב אשתי מיכל וקיימא לן דעתיה אפרוטה
 וזו אשתי הלא נאמר דהא כתיב אשתי מיכל וקיימא לן דעתיה אפרוטה

ע"כ נ"ז ר' יהושע בן קרחה נמי הכתיב *את חמשת בני
 מיכל בת שאול וכי מיכל ילדה והלא מירב ילדה
 אמר לך ר' יהושע מירב ילדה ומיכל גידלה
 לפיכך נקראו על שמה ללמדך שכל המגדל יתום
 בחוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו ר' חנינא
 רות ד אומר מהכא *ותקראנה לו השכנות שם לאמר
 יולד בן לנעמי וכי נעמי ילדה והלא רות ילדה
 אלא רות ילדה ונעמי גידלה לפיכך נקרא על
 ד"ס ד שמה. ר' יוחנן אמר מהכא *ואשתו היהודית
 חגיגה ילדה את ירד אביגדור וגו' אלה בני בתיה בת
 פרעה אשר לקח לו מרד מרד זה כלב ולמה
 נקרא שמו מרד שמרד בעצת מרגלים וכי בתיה
 ילדה והלא יוכבד ילדה אלא יוכבד ילדה ובתיה
 גידלה לפיכך נקרא על שמה. ר' אלעזר אמר
 תלים ע"כ מהכא *גאלת בורוע עמך בני יעקב ויוסף סלה
 וכי יוסף ילד והלא יעקב ילד אלא יעקב ילד
 ויוסף כלכל לפיכך נקראו על שמו:
 כג א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל המלמד בן
 חס חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו
 חלק וע"ש שנא *ואלה תולדות אהרן ומשה וכתיב *ואלה
 דבת קדושין היא: ואשתו היהודית כלכל בן יפוכה משתעי קרא
 חס יהודית על חס שכפרה בע"ז וכתגיירה שכל הכופר בע"ז
 נקרא יהודי דכתיב איתי גוברין יהודאין וגו': ירד אביגדור כולן
 שמותן של עשה סן: י"ח חסד חסד חסד
 תולדות אהרן ומשה ומפריש בתריה בני אהרן ולא החכרו בני

ד"ס ד שמה
 חגיגה
 וע"ש
 בחכמה
 תלים ע"כ
 חלק וע"ש
 בחכמה
 חס

כהן גדול פרק שני סנהדרין קצה

שמות בני אהרן לומר לך אהרן ילד ומשה לימד
לפיכך נקראו על שמו. *לכן כה אמר ה' אל יסעיל כה
בית יעקב אשר פדה את אברהם וכי היכן מצונו
ביעקב שפדה לאברהם א"ר יהודה שפדאו מצער
גידול בנים והיינו דכתיב *לא עתה יבוש יעקב ^{סס}
ולא עתה פניו יחורו לא עתה יבוש יעקב מאביו
ולא עתה פניו יחורו מאבי אביו :

כתיב *פלטי וכתיב *פלטיאל אמר ר' יוחנן פלטי כד
שמו ולמה נקרא שמו פלטיאל שפלמו ^{סס}
אל מן העבירה מה עשה נעץ חרב בינו לביתה ^{ס"א כה}
אמר כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב זה והכתיב ^{ס"ג כג}
*וילך אתה אישה שנעשה לה כאישה. והכתיב ^{סס}
הלך ובכה על מצוה ראזיל מיניה. עד בחורים
שנעשו שניהם כבחורים שלא טעמו טעם ביאה.
א"ר יוחנן חוקפו של יוסף ענותותו של בועז.
חוקפו של בועז ענותותו של פלטי בן ליש. חוקפו
משה ^{סס}: שפדאו מצער גידול בנים שהוטל עליו טורק
השנטיס [שעל אברהם היה מוטל אותו טורק דכתיב והרביתי
את זרעך והוא פדאו]:

וחא כתיב אישה אלמא נא עליה: שנעשה לה כאישה שהיה
מגדלה ומקננה: הלך ובכה אחריה נקושיא קא כסינ לה:
עד בחורים קרא קא דריש ואזיל: חוקפו של יוסף ענותותו
של בועז דנר גדול של יוסף כדנר קל וקטן שנבועז. חוקף דנר
גדול וקטור ויש לו ^{סס}. ענוה דנר קטן שאין לו ^{סס} שאדם עושה

יום ג של יוסף ענותנותו של בועז דכתיב *ויהי כחצי
 הלילה ויחרד האיש וילפת מאי וילפת א"ר שנעשה
 כ בשרו כראשי לפתוח. *תוקפו של בועז ענותנותו
 משלי לט של פלטי בן ליש כדאמרן. א"ר יוחנן מ"ד *רבות
 בנות עשו חיל ואת עליית על כלנה רבות בנות
 עשו חיל זה יוסף ובעז ואת עליית על כלנה זה
 פלטי בן ליש. א"ר שמואל בר נחמן א"ר יונתן
 ס מ"ד *שקר החן והבל היופי שקר החן זה יוסף
 והבל היופי זה בועז. יראת ה' היא תהלל זה
 פלטי בן ליש. ד"א שקר החן זה דורו של משה.
 והבל היופי זה דורו של יהושע. יראת ה' היא
 תהלל זה דורו של חזקיה. ד"א שקר החן זה
 דורו של משה ויהושע והבל היופי זה דורו של
 חזקיה. יראת ה' היא תהלל זה דורו של רבי
 יהודה בר אלעאי שהיו ששה תלמידים מתכסים
 בטלית אחת ועוסקים בתורה:

לפי תומו: שנעשה בשרו אבר: כראשי לפתוח כתקנה ואף
 על פי כן כגז ילרו ואע"פ שפכיה היתה ועמו צמטה אבל יוסף
 אשת איש היתה ואיכה עמו צמטה: תוקפו של בועז ענותנותו
 של פלטי דאלו בועז קדא לילה ופלטי שנים רבות: דורו של
 משה ויהושע עסקו בתורה הרבה ודורו של חזקיה יותר מהם
 כדכתיב וקובל עול מפכי שמן ואמרי' בקלק קובל עול של סכמריב
 מפכי שמנו של חזקיה שהיה דולק צנתי מדרשות עד שצדקו
 קדן ועד באר שבע ולא מלאו עם הארץ: מתכסין בטלית אחת
 עניים היו:

כהן גדול פרק שני סנהדרין קצו

ה"ר מקום שנהגו נשים לצאת אחר המטה כה
 יוצאות. לפני המטה יוצאות. ר' יהודה ^ס
 אומר לעולם נשים לפני המטה יוצאות שכן מצינו
 בדוד שיצא אחר מטתו של אבנר שנא' *והמלך ש"ג
 דוד הולך אחר המטה אמרו לי' לא היה הדבר
 אלא לפי שאת העם ונתפייסו שהיה דוד יוצא
 מבין האנשי' ונכנס לבין הנשים ויצא מבין הנשי'
 ונכנס לבין האנשים שנא' *וידעו כל העם וכל ^ס
 ישראל כי לא היחה מהמלך להמית את אבנר.
 דרש רבא מ"ד *ויבא כל העם להכרות את דוד ^ס
 כתיב להכרות וקריון להכרות בתחלה להכרותו ^{לס חלינו}
 ולבסוף להכרותו. א"ר יהודה אמר רב מפני מה ^{להכרות}
 נענש אבנר מפני שהיה לו למחות בשאול ולא ^{ככל}
 מיחה ר' יצחק אמר מיחה ולא נענה ושניהם ^{החוקר}
 מקרא אחר דרשו *ויקונן (על) [המלך אל] אבנר ^{ועיין}
 ויאמר הכמות נבל ימות אבנר ידיך לא אסורות ^{כד"ק}
 ורגליך לא לנחשתים הוגשו מאן דאמר לא מיחה
 ה"ק מכדי ידיך לא אסורות ורגליך לא לנחשתיו
 הוגשו מאי טעמ' לא מחיו כנפול לפני בני עולה
 רבי יהודה אומר לעולם לפני המטה יוצאות שכן מצינו
 בדוד שיצא אחר מטתו של אבנר ואי ס"ד נשים אקר
 המטה אורקיה דדוד להלך עם הנשים: בתחלה להכרותו
 שהיו סבורין שמלתו היתה כהיגת אנכר: ולבסוף להכרותו
 שידעו בבירור שלא קאת דוד כהרג אנכר: למחות בשאול
 כהיגת כוז עיר הכהנים: ידיך לא אסורות אדם קאזנ היית

נפלת. ומ"ד מיחה ולא נענה אתמוהו מתמה
הכמות נבל ימות ידיך לא אסורו ורגליך לא
לנחשתים מכדי מחווי קא מחית מ"ט כנפול לפני
בני צולה נפלת. למ"ד מיחה מ"ט איענש אמר
רב נחמן בר יצחק ששהה מלכות בית דוד שתי
שנים ומחצה :

כורבי יוסי אומר כל האמור בפרשת מלך מלך
שס"ע"נ מותר בו ר' יהודה אומר לא נאמרה פרשה
דנדים ק"ו אלא כדו לאיים עליהם שנא' *שום תשום

לשאל והיה לך למקות ולפי שלא מקית כנסול לפני בני עולה
נפלת: מכדי מחווי מחית וה"ק ידיך לא אסורות היו לא
כיהגת בעלמך קשוב אלא בכל כמד גילית דעתך ומקית בשאל:
ששהה מלכות בית דוד שהעמיד את איש צושת למלך ואם לא
שהעמידו אבנר את דוד היו ממליכין ומשמלך איש צשת עד יום
שמלך דוד על כל ישראל היו שתי שנים ומקלה שתי שנים לאיש
צשת ומלי שנה בין קיתתו למלכות דוד שמעמט שאל מלך דוד
צקצרון וכתיב צקצרון מלך שבע שנים וששה קדשים לא עהן קמט
שנים שנין קיתת שאל למלכות איש צושת דתכיף צסדר עולם
והימים אשר מלך דוד על ישראל וגו' כמלאת מלכות ישראל
צעלה ה' שנים אלמא ה' שנים היו צלא מלך צשת יירו שתי שנים
ומקלה מקלכות איש צשת למלכות דוד:

בפרשת מלך צספר שמואל (א ק) צכיס וצכותיכ' יקק וכיולא
צהס: לא נאמרה פרשה דשמואל אלא לאיים עליהם
שמהא איסת מלכס עליהם אצל אינו קותר לעשות: ה"ג לא

איים צבנף סדף צחומבא ה' קי"ז דמיסמס חיי צה גליסס

כהן גדול פרק שני סנהדרין קצו

עליך מלך שתהא אימתו עליך וכן תיה ר' יהודה
אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ
להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק
ולבנות להם בית הבחירה ר' נהוראי אומר לא
נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן שנאמר
*ואמרת אשימה עלי מלך וגו' תניא ר' אליעזר דכ"ט
אומר זקנים שברור כהוגן שאלו שנא' *תנה לנו
מלך לשפטנו אבל עמי הארץ שבהן קלקלו שנא'
*והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא
לפנינו. תניא (אידך) ר' (יוסי) [יודא] אומר שלש
מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם
כאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם ול"ג ליראם ולנהלם דהא
לר"י יפה כוונתו שהרי נצטוו ישראל על כך וה"ג בתוספתא:
שלש מצות להכי נקט שלש הללו שהן תלויות זו בזו לעשותן
כסדרן כדמפרש לקמן בתקלה מלך ואמרית עמלק ואמרית בית
הבכירה: בכניסתן לארץ דנכולהו כתיב ירושה וישיב' וירשתה
וישנתה בה ואמרת אשימה עלי מלך בעמלק כתיב והיה בהכניק
ה' וגו' ובכניק בית הבכירה כתיב ועזרתם את הירדן וישנתם
בארץ וגו' והדר כתיב והיה המקום וגו': לא נאמרה פרשה זו
זו תשים עליך מלך משום מלוא אלא כנגד תרעומתם שגלוי
לפניו שעתידין להתרעם על כך לומר והיינו גם אנחנו ככל
הגוי' [שכא'] ואמרת אשימה עתידין אתם לומר כן: רבי נהוראי
אומר כו' ל"ג ליה בתוספתא ומדע ששינוש הוא דהא קיימא
לן בעירובין דהוא רבי נחמיה הוא רבי נהוראי: עמי הארץ
קלקלו דאלו זקנים שאלו לשופטם ולרדות המרננים שנהם

מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית
 הבחירה. ואיני יודע אי זה מהן תחלה כשהוא
 אומר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק הוי
 אומר להעמיד להם מלך תחלה ואין כסא אלא
 ד"ס אכט מלך שנ' *וישב שלמה על כסא ה' למלך ועדיין
 איני יודע אם להכרית זרעו של עמלק תחלה
 דכ"ס יב ואם לבנות בית הבחירה כשהוא אומר *והניח
 (ה') לכם מכל אויביכם וגו' והיה המקום אשר
 יבחר ה' וגו' הוי אומר להכרית זרעו של עמלק
 שמואל כו תחלה וכן ברוד הוא אומר *ויהי כי ישב המלך
 סס רוד בביתו וה' הניח לו מסכיב וכתיב *ויאמר
 המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית
 ארוזים וגו' :

כו אמר ריש לקיש בתחלה מלך שלמה על העליונים
 סס שנ' *וישב שלמה על כסא ה' ולבסוף מלך
 ד"ס אכט על התחתונים שנ' *כי הוא רודה בכל עבר הנהר
 מ"א מתפסח ועד עזה רב ושמואל חד אמר תפסח
 בסוף העולם ועזה בסוף העולם וח"א תפסח ועזה
 בהדי הדדי הוו יתבי וכשם שמלך על תפסח
 ועל עזה כך מלך על כל העולם כולו ולבסוף לא
 אכל עמי הארץ תלו עליו מלקמותיהם שאמרו וילא לפכיני
 ע' דס"ל וכלקס את מלקמותינו* :

בתחלה קודם שנשא שלמה נשים ככריות מלך על עליונים :
 וכשם שמלך על תפסח ועזה כך מלך על כל
 העולם כולו והכי קאמר קרא כי הוא רודה בכל עבר הנהר

כהן גדול פרק שני סנהדרין קצח

מלך אלא על ישראל שני *אני קהלת הייתי מלך קהלת א
על ישראל וגו' ולבסוף לא מלך אלא על ירושלים ל"ל אק
שני דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים ולבסוף חוקים
לא מלך אלא על מטתו שני *הנה מטתו של שלמה וחומר
וגו' ולבסוף לא מלך אלא על מקלו שנא' (*מהדאי קרא
יתרון לאדם בכל עמלו וגו' וכתי' *זה) [וזה] היה דדברי
חלקי מכל עמלי רב ושמואל חר אמר מקלו וחד קהלת
אמר גונדו הדר או לא הדר רב ושמואל חר לקיים
אמר הדר וחד אמר לא הדר. מאן דאמר לא כמוב
הדר מלך והדיוט ומאן דאמר הדר מלך ש"ס ג
והדיוט ומלך: קהלת א

[פיסקא] ופורץ לעשות לו דרך. ת"ר אוצרות שס
מלכי' למלך ושאר ביה שבוזין מחצה
למלך ומחצה לעם א"ל אביי לרב דימי ואמרי
לה לרב אחא בשלמא אוצרות מלכים למלך
אורחא דמלתא אלא שאר ביה שבוזין מחצה
למלך ומחצה לעם מנ"ל דכתיב *וימשחו לה' כא
לנגיד ולצדוק מקיש נגיד לצדוק מה צדוק מחצה ד"ס סכס
לו ומחצה לאחיו אף נגיד מחצה לו ומחצה
כמתסס עד עזה: על מקלו שהשליכו אשמדאי מכסאו כדאמרי'
במסכת גיטין: גונדו טליתו ונטהרות פירש רב האי הוא מקידה
של קרם (וגורם) [וקומה לו] קד אמר קודו וקד אמר מקלו והוא
מקידה שזתה נה מים: מלך והדיוט וטוב לא סור למלכותו:
וימשחו אותו בשלמה כתיב:

ויקרא כד לאחיו וצדוק גופיה מנלן דתניא רבי אומר *והיתה
 לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו:
 כח לא ירבה לו נשים על י"ח מנ"ל שנא' *ויולדו
 לדוד בנים בחברון ויהי בכורו אמנון לאחינועם ש"ב ג
 היוזרעאלית ומשנהו כלאב לאביגיל וגו' והשלישי
 אבשלום בן מעכה וגו' והרביעי אדוניה בן חגית
 והחמישי שפטיה בן אביטל והששי יתרעם לעגלה
 אשת דוד אלה ילדו לדוד בחברון וכתוב *ואם ס"ג יג
 מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה שית וכהנה
 שית הוו להו תמני סרי והא הות מיכל אמר רב
 עגלה זו מיכל ולמה נקרא שמה עגלה שחביב'
 עליו כעגלה וכן הוא אומ' *לולי חרשתם בעגלתו ס"ד ט"ז
 ש"ג וגו' ומי הוו למיכל בני והכתוב *ולמיכל בת שאול
 לא היה לה ולד עד יום מותה אמר רב חסדא
 עד יום מותה לא היה לה ביום מותה היה לה
 מכדי בנים היבא קא חשיב להו בחברון ואלו
 מעשה דמיכל בירושלים הוה דכתיב *ומיכל בת ס"ה
 שאול נשקפה בעד החלון ותרא את המלך דוד
 מפוז ומכרכר לפני ה' ותכו לו בלבה וא"ר יהודה
 ואי תימא רב יוסף שקלתה מיכל למיטרפס' אלא
 אימא עד אותו מעשה היה לה מכאן ואילך
 והיתה לאהרן ולבניו נלקס הפכים כתיב:
 חרשתם בעגלתי שקטון קרי לה לאשתו כשהגיד' להם קידותיו:
 ואמ' רב שקל' מיכל למטרפס' זה הי' פרעון קטאה
 מה שכתב נלדו לא היה לה ולד: אלא מההוא מעשה ואילך

כהן גדול פרק שני סנהדרין קצט

לא היה לה ותכתיב *ויקח דוד עוד פילגשים ונשים ש"נ כ"ס
 בירושלים למלווי שמונת עשר. מאי נשים ומאי
 פילגשים אמר רב יהודה אמר רב נשים בכחובה
 ובקדושין פילגשים בלא כתובה ובלא קידושין
 א"ר יהודה. אמר רב ת' ילדים הית לו לדוד וכולן ס"ס כנגמור
 בני יפת תואר היו ומגדלי בלורית היו וכולן הדיווע"ש
 יושבים בקרנות של זהב ומהלכים בראשי גייסות כמכרש"א
 היו והם בעלי אגרופין של בית דוד א"ר יהודה
 [אמר רב] תמר בת יפת תואר היתה שנ' *דבר ש"נ י
 נא אל המלך כי לא ימנעני ממך ואי ס"ד בת ע' כח"ס
 נשואים היא אחתיה מי הוה שריא לי' אלא ש"מ
 בת יפת תואר היתה. *ולאמנון רע ושמו יונדב כ"ס
 בן שמעה אחי דוד (והיה) [ויונדב] איש חכם
 וגו' א"ר יהודה אמר רב איש חכם לרשעה
 *ויאמר לו מדוע אתה ככה דל בן המלך וגו' כ"ס
 ויאמר לו יונדב שכב על משכבך והתחל וגו' כ"ס
 לא היה לה אצל מקמי הכי איכא למימר דהיה לה: והא כתיב
 ויקח דוד עוד אלמא טובא הוה ליה נשים: יפת תואר הנשנית
 במלקטה כדכתיב וראית נשניה: חמר אקות אנשלוס בת יפת
 תואר היתה קודם שכתגיירה בלב שלם מעכה אמו ילדה לו לדוד
 את תמר והיתה אללו בתורת יפת תואר: ועתה דבר נא וגומר
 יונדב מכסיב ליה עלה לאמנון: מי הוה שריא ליה אלא שמע
 מינה עדיין לא כתגיירה אמה כשילדתה ותנן ולד שמה ונכרית
 מישראל אין לו קורנת אב נעסכת ינמות: התחל עשה עלמך
 כבב (סי' כ"ד ע"ג ז' ב"י) והמלכה היא זמורה וקצט

ועשתה לעיני את הכריה וגו' ותקח את המשרת
 וחצוק לפניו אמר רב יהודה אמר רב שעשתה
 לו מיני טיגון וישנאה אמנון שנאה גדולה מ"ט
 אמר ר' יצחק נימא נקשרה לו ועשאתו כרות
 שפכה וכי נקשר' לו איהי מאי עבדה אלא אימא
 קשרה לו נימא ועשאתו כרות שפכה איני והא
 יחזקאל ט' דריש רבא מ"ד *ויצא לך שם בגוים ביפיד שאין
 להם לבנות ישראל לא שער בית השחי ולא
 שער בית הערוה שאני תמר דבת יפת תואר הואי
 *ותקח תמר אפר על ראש' וכחונת הפסו' אשר
 עליה קרעה תנא משמי' דר' יהושע בן קרחה גדר
 גדול גדרה תמר באות' שעה אמרו אם לבנות
 מלכים כך לבנות הדיוטות עאכ"ו אם לצנועות
 כך לפרוצות עאכ"ו אמר רב יהודה א"ר באותה
 שעה גזרו *על היחוד ועל הפנויה :
 כט *ואדוניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלך
 אמר רב יהודה אמר רב מלמד שבקש
 מ"א להולמו ולא הולמתו *ויעש לו רכב ופרשים
 כפולה : הבריה מאכל : טיגון פריי"ט : שלא היה להם לבנות
 ישראל קודם שקטלו וגבהו כנות ליון : לא שער בית השחי
 וע"ש תקת אלילי זרועותיהם : גדרה תמר בדמעמה חעקתה וכהנה
 כמכרש"א עלמה בבזיון כשאו שאר נשים קל וקומר בעלמן מה כנות מלכים
 אירע קלקול זה בהדיוטות על אסת כמה וכמה : על היחוד
 דאשת איש ועל הפנויה :
 שבקש להולמו ולא הולמתו (ויעש לו רכב ופרשים) שס

וחס
 יהו
 רב
 אר
 אל
 אר
 איז
 אר
 של
 את
 שני
 של
 נרא
 זהב
 שיש
 הול
 שרם
 והס
 על
 איז

כהן גדול פרק שני סנהדרין ר

וחמשים איש רצים לפניו מאי רבותא אמר רב יהודה אמר רב כלן נטולי טחול וחקוקי כפות רגלים היו :

רב יהודה רמי כתיב *ויהי לשלמה ארבעי אלף ל ארוות סוסים למרכבתו וכתי *ויהי לשלמה ס

ארבעת אלפים ארוות סוסים הא כיצד אם מ' מ"א ס אלף איצטבלאות היו כל אחד ואחד היו כו"ד"ס נפ

ארבעת אלפים ארוות ואם ארבעת אלפים איצטבלאות היו כל א' וא' היו בו ארבעים אלף

ארוות. ר' יצחק רמי כתיב *אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה וכתיב *ויתן (שלמה) [המלך] מ"א י

את הכסף בירושלים כאבני לא קשיא כאן קודם שנשא שלמה את בת פרעה כאן לאחר שנשא

שלמה את בת פרעה א"ר יצחק בשעה שנשא בראשו כתר מלכות ולא הולמתו לפי שהיה מרביט של

זהב בתוך קללה מדופן לדופן ואיכה מתישבת בראשו אלא למי שיש לו קרץ בראשו והיא עדות לבית דוד שכל הראוי למלכות

הולמתו ומי שאינו ראוי למלכות אינה הולמתו: מאי רבותיה מלכים קמשי' איש (מאי רבותיה) לבן מלך: נטולי טחול

וחקוקי כפות הרגלים כטולי טחול ע"י ס' שהטחול מכביד על האדם וחקוקי כפות הרגלים אין נצר בפרסותיהם ורלים

על הקוליס ועל הברקנים ואיכן כיוקין: איצטבלאות בית גדול למאכל הסוסי': ארוות הנדל' בין שורה לשורה על סני הבית: כאבנים קשיני מיהא פורתא:

שלמה את בת פרעה ירד גברואל ונעץ קנה בים
 והעלה שירטון ועליו נבנה כרך גדול שברומי :
 לא וא"ר יצחק מפני מה לא נתגלו טעמי התורה
 שס שהרי שתי מקראות נתגלו טעמם ונבשר
 דננים י' כהן גדול העולם כתיב *לא ירבה לו נשים אמר
 ה"ל יא שלמה אני ארבה ולא אסור . וכתיב *ויהי לעת
 דננים י' זקנת שלמה נשיו הטו את לבו . וכתיב *ולא
 ירבה לו סוסים ואמר שלמה אני ארבה ולא
 ה"ל יא אשוב וכתיב *ותצא מרכבה ממצרים בשש וגו' :
 לב משנה מלך כותב לו ספר תורה לשמו יוצא
 שס למלחמה והוא עמו נכנס והוא עמו יושב
 דננים י' בדין והוא עמו מוסב והוא כנגדו שני *והיתה עמו
 וקרא בו כל ימי חייו : גמ' (אמר ר' אבא) אמר
 (רבא) [רבה] אף ע"פ שהניחו לו לאדם אבותיו
 שס ל"ט ס"ח מצוה לכתוב משלו שני *ועתה כתבו לכם
 את השירה . איתיביה אביי וכותב לו ס"ח לשמו
 (ובלבד) שלא יתנאה בשל (אבותיו) [אחרים] .
 מלך אין הדיוט לא לא צריכא אלא לשתי תורות
 כדתני' וכתב לו את משנה וגו' כותב לשמו שתי
 תורות אחרת שהיתה יוצאת ונכנסת עמו ואחת
 לא נתגלו טעמי תורה כגון למה נאסרה לנישת שעטמ
 ואכילת קזיר וכיוצא בהן :
 לשתי תורות הא דשאי מלך מהדיוט דאלו היה הדיוט סני
 ליה נקד' ומלך צעי תרתי : משנה שתיים במשמע :

כהן גדול פרק שני סנהדרין רא

שמונתה לו בבית גנזיו אותה שיצאה ונכנסת עמו
(עושה אותה כמין קמיע ותולה בורועו שני * שויתי לש"ל ח"י
ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט) אינו נכנס ^{ע' נח"ס}
בה לבית המרחץ ולא לבית הכסא שני * והיתה ^{מליס טו}
עמו וקרא בו מקום הראוי לקרות בו : ^{דברים יז}

אמר מר זוטרא ואי תימא מר עוקבא בתחילה לג
ניתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשון ^ס

הקדש חזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב
אשורית ולשון ארמי ביררו להן ישראל כתב
אשורית ולשון הקודש והניחו להדיוטות כתב
עברית ולשון ארמית מאן הדיוטות אמר רב חסדא
כותאי מאי כתב עברית אמר רב חסדא כתב
ליבונאה. תניא ר' יוסי אומר ראוי היה עזרא
שתנתן תורה על ידו לישראל אלמלא (לא) קדמו
משה במשה הוא אומר * ומשה עלה אל האלהים ^{שמות יט}
בעזרא הוא אומר הוא עזרא עלה מכבל מה
עלייה האמור כאן תורה אף עלייה האמור להלן
תורה במשה אומר * ואותי צוה ה' בעת ההיא ^{דברים ז}
ללמד אתכם חוקים ומשפטים בעזרא הוא אומר
* כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' (אלהיו) ^{עזרא א}
ולעשות וללמד לישראל חוק ומשפט ואע"פ שלא
נתנה התורה על ידו נשתנה ע"י הכתב שנאמר

* וכתב הנשתוון כתוב ארמית ומתורגם ארמית ^{כב}
כתב עברי של בני ענר הנהר : ליבונאה אותיות גדולות כעין ^{עזרא א ד}
אותן] שכותבין בקמיעות ומזוחות : וכתב הנשתוון כתב

דכ"א ה' וכתוב *לא כהלין כתבא למיקרי ופשרא להודעא
דכ"א י' למלכא (מלמד שבאותו היום ניהון) [וכתיב] *וכתב
את משנה התורה הזאת כתב הראוי להשחנות
למה נקראת אשורית שעלה עמהם מאשור. תני
רבי אומר בכתיב זה ניתנה תורה לישראל כיון
שחטאו נהפך להן לרועץ כיון שחזרו בהם החזירו
להן שנא' *שובו לבצרון אסירי התקוה גם היום
מגיד משנה אשיב לך למה נקרא שמה אשורית
שמאושרת בכתיב ר' שמעון [בן אלעזר] אומר
משום ר' אלעזר בן פרטא שאמר משום ר'
אלעזר המודעי כתב זה לא נשחנה כל עיקר שני

שנשחנה והאי קרא בעזרא כתיב שהיו כותבין בימיו כתב משוכה
שנשחנה על ידי מלאך שכת' [מכא] מכא תקל ופרסין בימי דכ"א
דכ"א ח' וכתב ארמי ולשון ארמי ואומר לא כהלין כתבא למיקרי (דכיון
שחטאו) לא היו יכולין לקרות כתב שכתב המלאך בימי בלשאר
והיו שם יהודים הרבה שמע מיניה שנשחנה להם אותו כתב
באותו היום: את משנה התורה רמו לנו משה רבינו שכתב
שבימיו עתיד להשחכו' (מן אשורית) [מן עברית לאשורית] שכתב
להם בימי דכ"א ונא עזרא וכתב זו את התורה בכתב אשורית:
בכתיב זה בו' בימי משה ולמה לא כהלין כתבא למיקרי דכיון
שחטאו בבית ראשון ובניו את התורה: נהפך להם לרועץ לשון
תרעץ איוב ששקוהו: שובו לבצרון לעיר מנצח שלכם לירושלם
ואבית שכי קא מתכבא: גם היום מגיד משנה מה שכתב
את משנה התורה הזאת: אשיב לך אחזיר לך מה שכתב את

את משנה התורה הזאת: אשיב לך אחזיר לך מה שכתב את

כהן גדול פרק שני סנהדרין רב

*זוי העמודים מה עמודים לא נשתנו אף וויס לא שנות כו
 נשתנו ואומר *ואל היהודים ככתבם וכלשונם מה אסתר ח
 לשונם לא נשתנה אף כתבם לא נשתנה אלא מה
 אני מקיים את משנה התורה הזאת לשתי תורי
 אחת שיוצאת ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית
 גזויו אותה שיוצאת ונכנסת עמו עושה אותה כמין
 קמיע ותולה לו בזרועו שנ' *שויתי ה' לנגדי תמיד תלים טו
 ואידך האי שויתי מאי דריש ביה ההוא מיבעי
 ליה לכדרב הנא בר בונא א"ר שמעון חסידא
 המתפלל צריך שיראה עצמו כאלו שכינה כנגדו
 שנ' שויתי ה' לנגדי תמיד לר' שמעון דאמר כתב
 זה לא נשתנה מאי לא כהלין כתבא למקרי אמ'
 רב בגימטריא איכתב להון יט"ת יט"ת אד"ך

משנה התור' הזאת: ווי העמודים יתדות כסף העשוין כאונקליות
 וקנעום בעמודים שנהם תוקפין לולאות קלעי הקלר והמסך
 וכל אונקלאות דומין לוויין אלמא בימי משה עשוין הוויין כעין
 שלכו: והעמודים לא נשתנו [ל"ג לה בתוספתא]: הכי גרסינן
 בתוספתא מה לשונם לא נשתנה דהא ד"ה בלשון הקודש
 (ככתבה) [כאמרה] ועדיין בלשון הקודש היא: כמו קמיע קטנה
 נכתב דק שהיא קלה לשאת: שויתי ה' לנגדי סיפיה דקרא כי
 מימיכי כל אמוט דוד המלך על שם ספר תורה שבזרועו אמר:
 לא נשתנה כל עיקר משמע לא (כשתנה) [כשתכס] מהם כלל
 דהא עליה דרבי אתא לאיסלוגי ומאי לא כהלין כתבא למקרי:
 יט"ת בא"ת ב"ש [מכה] מניח את זו וכותב מה שנלדה במקום

פוגחמ"ט מאי פריש להו מנא מנא חקל ופרסין
 מנא מנא אלהא מלכותך והשלמה לך תקל תקלתא
 במאזניא והשתכחת חסיר. ופרסין פריסת מלכותך
 ויהיבת למדי ופרס. ושמואל אמר ממתו"ם ננקפ"י
 ע' כח"ס אאל"רן ור' יוחנן אמר אנ"ם אנ"ם לק"ת ניסר"פן.
 רב אשי אמר נמ"א נמ"א קתי"ל פורסי"ן :

לד א"ר יעקב א"ר יוחנן אבישג מותרת לשלמה
 ס ואסורה לאדוניה מותרת לשלמה דמלך הו'
 ומלך משתמש בשרביטו של מלך ואסורה לאדוניה
 נ"ס דהדיוט הוא. אבישג מאי היא דכתיב *והמלך
 דוד זקן בא בימים ויאמרו לו עבדיו יבקשו וגו'
 ס וכתיב *ויבקשו נערה יפה וגו' וכתיב *והנערה יפה
 ס עד מאד ותהי למלך סוכנת ותשרתהו אמרה

נינסכן אמר לה אסירת לי אמרה ליה חסריה
 לגנבא נפשיה לשלמנא נקיט אמר להו קראו לי
 לבת שבע וכתיב ותבא בת שבע אל המלך
 ס"ס כותב יו"ד הסמוכה לה נמקום כו"ן כותב טי"ת ונמקום
 חל"ף כותב תי"ו: ופרסין שתי פריסות קשמע וזו היא פריסת
 סלכותך ויהיבת למדי ופרס: ממחום ננקפי אאלרן עשאן שלש
 תיבות של קמט אותיות לורף אותיות הראשונות של כל תיבה
 ועשאן תיבה אחת ואמר כך לורף השניות וכן מן השלישים:

ע"כ פירש"י ו"ל ונריש מסכת חגלה הארכנו בזה הענין:
 אסירת לי שכבר נשאתי י"ק: חסריה לגנביה נפשי' לשלמנא
 נקט כשהגכב קסר שאינו מולא מקום לגנוב מקזיק
 עלמו נענוה כאיש שלום כלומר מפכי אוקנת ותשג כקך אתה

כהן גדול פרק שני סנהדרין רג

חדרה א"ר יהודה אמר רב באותה שעה קינחה
בת שבע ב"ג מפוח :

אמר רב שמן בר אבא בא וראה כמה קשרה לה
גרושים שהרי לדור התירו לו ליחד ולא

תירו לו לגרש א"ר אלעזר כל המגרש את אשתו
אשונה אפילו מוכח מוריד עליו דמעות שנאמ'

ואת שנית תעשו כסות דמעה את מוכח ה' וגו' ^{חללכי ב}
בתיב *ואמרתם על מה וגו' והיא חברתך ואשת

דיתך. א"ר יוחנן ואיתימא ר' אלעזר אין אשתו
של אדם מתה אלא א"כ מבקשין ממנו ממון ואין

שנא' *אם אין לך לשלם למה יקח משכבך ^{חללכי ב}
ותחתך וא"ר יוחנן כל אדם שמתה אשתו ראשונה

אלו חרב בהמ"ק בימיו שנ' *בן אדם הנני לוקח ממך ^{יחזקאל כד}
חמד עיניך במגפה לא תספור ולא תבכה ולא

בא דמעתיך וכתיו *ואדבר אל העם בבקר וחמת ^ס
אשתי בערב וכתיו *הנני מחלל את מקדשי גאון ^ס

עוזכם ומחמד עיניכם. א"ר אלכסנדראי כל אדם
שמחת אשתו בימיו עולם חשך בערו שנ' *אור ליוני יח

אמר שאכי אסורה לך : וקינחה בת שבע שנא עליה י"ג
חלות ומקנחה בין תשמיש לתשמיש ובמקרה הזה כתובין שלש

עשרה תיבות. ותנא בתשבע אל המלך הקדרה והמלך זקן מאד
ואנישג האוכמית עשרת את המלך :

תירו לו ליחד עם אנישג ואע"ג שכאמר יקוד של פנויה : ולא
תירו לו לגרש אשת עסקונה עשרה ויטאכה : אור

חשך באהלו ונרו עליו ידעך ר' יוסי בר' חנינא
 איוב י"ה אמר פסיעותיו מתקצרות שנא' *יצרו צעדי אונ
 ס"ר אבהו אומר עצתו נופלת שנ' *ותשליכהו עצתו
 אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן קשה לזווגם
 תל"י ס"ח כקריעת ים סוף שנ' *אלהים מושב יחידים ביתה
 מוציא אסירים בכושרות אל תקרי מוציא אסירים
 אלא כמוציא אסירים אל תקרי בכושרות אלא
 בכי ושירות איני והא אמר רב יהודה אמר רב
 ריש סוטה ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת
 וע"ס ואומרת בת פלוני לפלוני לא קשי' הא בזווג ראשון
 כח"ס"ה"ה הא בזווג שני א"ר שמואל בר נחמן לכל ישי
 ישע"י כ"ד תמורה חוץ מאשת נעורים שנ' *ואשת נעורים כ
 תמאם מתני לי' רב יהודה לרב יצחק בריה בר
 אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנ'
 חש"י ס"ה *יהי מקורך ברוך ושמח מאשת *נעוריד א"ל כגון
 ס"ע"ז מאן א"ל כגון אמך איני והא מקרי ליה רב
 קהל"ו יהודה לרב יצחק בריה *ומוצא אני מר ממות את
 האשה אשר היא מצודים וחרמים וא"ל כגון מאן
 וא"ל כגון אמך מיתקף תקיפא עבורי מיעברה
 במילי א"ר שמואל בר אביוא [משמיה דרב] אשה
 גולם היא ואינה כורתת ברית אלא למי שעשאה
 חשך באהלו נשניל אהלו ואין אהלו אלא אשתו : יצרו צעדי
 אוננו נתריה כתיב : עבורי מעברה במילי מעברת על מדותיה
 גולם היא קודם שנעלה. גולם כלי שלא כגמר קרוי גולם :

כלי שנ' *כי בועליך עושיך ה' צבאות שמו תנא ישעיה כד
אין איש מת אלא לאשתו ואין אשה מתה אלא
לבעלה אין איש מת אלא לאשתו שנאמ' *וימת רות א
אלימלך איש נעמי ואין אשה מתה אלא לבעלה
שנא' *ואני בכואי מפרן מתה עלי רחל: כלפי' חח

זה בורר

פרק שלישי

תניא כך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין לא לו
היו חותמים על השטר אלא א"כ היו יודעים כג
מי חותם עמהם ולא היו יושבין בדין אלא א"כ
היו יודעים מי יושב עמהם ולא היו נכנסים בסעודה
אלא א"כ יודעים מי מיסב עמהם:

[גופא] (אמר ר"מ זה פוסל עדיו של זה). אמר כד
ר"ל פה קדוש יאמר דבר זה חני עדו
איני והאמר עולא הרואה ריש לקיש בכית המדרש
באלו עוקר הרים וטוחנן זה בזה אמר רבינא והלא
אלא אם כן יודעין מי חותם עמהם שחא יקתמו עמהם
עד חקד פסול ומצטל עדות כלס וכמלאו אלו נושים
(ורבנן אית להו דרב יהודה הלכך דעת הדייכין צעיקן שיצרו מי שייד לנח'
ישב עמהן הגון:) ואין נכנסין לסעודה וכו' שגכאי הוא דלעיל
לתלמידי חכמים לישב אלל עם הארץ בסעודה:
וטוחנן זה בזה מטיק ומקיש זה לזה אלמא קריפא טובא הוה
ומקרי ליה לר"מ דרך עכוה פה קדוש: אמר רבינא